

RECENZE

Myška Matěj. Veřejné licence. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, Edice Scientia, č. 497, 248 s.

Technologická revoluce způsobená Internetem zásadně změnila měřítko, podle kterého dochází k interakcím ve společnosti. Toto nové médium má velký vliv na již zavedené právní koncepce, což se rovněž, a to zcela markantně, projevuje i na poli autorského práva. To se nachází v hluboké krizi, která přetrvává. Jedny z možných odpovědí, jak se lze s touto krizí vypořádat, se snaží nabídnout recenzovaná monografie. Jak uvádí autor, „*konstantní změna autorského práva je jeho inherentní vlastností a je dána jeho technologickou podmíněností. Ostatně, autorské právo samo je historickým produktem technologického vývoje. Jeho historie je historií pokusu vyrovnat se s technickým vývojem. Ať už se jednalo o knihtisk, fonogram, videopřehrávače, kazetový přehrávač – každý nový způsob reprodukce a distribuce vytváří lidské tvořivosti s sebou přinášel a neustále přináší nové výzvy autorskému právu.*“¹

Monografie je vynikajícím exkursem do současného světa práva duševního vlastnictví, a postupně se snaží odpovědět na základní otázku prostupující celou knihou, tedy jestli veřejné licence jsou pozitivní odpovědí na krizi autorského práva jako celku a „*jestli jsou vhodným právním nástrojem pro realizaci autonomie vůle autora, který chce se svým dílem nakládat v souladu s formálně vyjádřenými ideály otevřeného obsahu (Open Definition)*“.² Z tohoto pohledu jde o jedinečnou monografii, která představuje v našem prostředí zcela nový pohled na tolik diskutovanou problematiku.

„*Podmíněnost a hlavně reaktivnost systému práva duševního vlastnictví na rozvoj digitálních informačních a komunikačních technologií*“ byla zachycena již v roce 1986.³ V současnosti jsou ale původní myšlenky stále aktuální, což jednoznačně vypovídá o složitosti hledání řešení a celkové názorové rozpolcenosti. Příčinou krize se stal dynamický vývoj informačních a komunikačních technologií. „*Rozvoj osobních počítačů a příslušného softwarového vybavení demokratizoval způsob tvorby autorských děl. Digitalizace a přechod z analogového vyjádření autorských děl na identicky kopírovatelné nuly a jedničky fundamentálně změnilly možnosti jejich rozmnožování [...] Rozvoj informační sítě Internet [...] pak vyvolal revoluci ve způsobu jejich šíření.*“⁴ Jak Myška trefně poznamenává, důsledkem digitální revoluce je maximalizace přirozených vlastností autorskoprávně chráněných statků, „*tedy jejich potenciální ubikvita, která se tak s vývojem stala ubikvitou faktickou [...] Autorské právo se tak dostalo do frapantního rozporu s technickou realitou.*“⁵

První kapitola monografie zabývající se technologickými výzvami autorskému právu se právě v jejím začátku hlouběji věnuje tématu digitalizace a jejího vlivu na systém autorského práva. „*Digitalizace a s tím související rozvoj výpočetní techniky umožňující vytvářet a zpracovávat digitalizovaný obsah přinesly zásadní změnu ve způsobu informační a kulturní produkce.*“⁶ Náklady na vytvoření autorského díla tvoří produkční cenu (do které je zahrnuta

¹ MYŠKA, Matěj. *Veřejné licence*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, Edice Scientia, č. 497, s. 11.

² *Ibidem*, s. 17.

³ *Ibidem*, s. 11.

⁴ *Ibidem*, s. 13.

⁵ *Ibidem*, s. 13–14.

⁶ *Ibidem*, s. 24.

rovněž autorova odměna) a cenu rozmnoženiny. Změnu produkce autor monografie prezentuje na příkladu srovnání analogového a digitálního prostředí, kdy uvádí, že v případě tvorby analogových kopií byla cena za rozmnoženinu „*konkurenční a uživatelům se ekonomicky nevyplatilo investovat prostředky do vytvoření neautorizovaných kopií, neboť by se jen stěžít dostali na cenu nabízenou distributory. S rozvojem kopírovacích technologií se ovšem tyto mezní náklady na vytvoření a rozšíření další rozmnoženiny (mezní náklady další spotřeby) neustále snižovaly, v digitálním prostředí se pak v podstatě blíží nule.*“⁷ Myška si tak všímá v této kapitole společenské změny postavení konzumenta autorského díla. „*V autorském právu se tak lze setkat s novým subjektem – produkujícím uživatelem („producing consumer – prosumerem“), který vytváří „remix culture“, což opět vyžaduje adekvátní právní regulaci.*“⁸ Je však velmi obtížné tento fenomén právně postihnout, protože hranice mezi autorem a dalším zpracovatelem je nejasná. I z tohoto pohledu jsou tak tradiční mechanismy autorského práva nefunkční.

V další části kapitoly se pak autor zabývá vývojem a hlavními aspekty právní úpravy autorského práva, jeho postupného rozšiřování na moderní technologie a na bleskovou výměnu informací na mezinárodní úrovni. Myška se tak zaměřuje mimo jiné na aspekty prodlužování ochrany autorských děl a toto rozšíření kritizuje a vyvozuje na základě uvedených statistických dat, že z něj budou prokazatelně těžit pouze největší nahrávací studia a nejvíce vydělávající výkonní umělci. Pouhý zlomek výtěžku pak připadne běžnému umělci. S rozvojem digitalizace dochází k další extremizaci autorskoprávní ochrany a k radikalizaci vymáhání práv, které jsou důsledkem přesvědčovacích schopností distributorů – každé nelicencované užití je pirátské. Autor následně argumentuje soudními rozhodnutími zejména v americkém prostředí, které takovouto radikalizaci potvrzují a prohlubují. Uvádí rovněž další z aktivit distributorů – snahu reagovat na technologickou výzvu technologickým řešením (tzv. *digital rights management*). „*V digitálním a síťovém prostředí je ovšem donucující povaha takových kontrolních technologických opatření velmi problematická. Zatímco ochrana právní působí de facto až ex post, prostřednictvím vymáhání soudní cestou, představují technické prostředky ochrany práv autorských ex ante kontrolu.*“⁹ Tento technologický prostředek ale zamezuje užívání autorského díla v míře, která bez dalšího nepředstavuje zásah do autorského práva (jde tedy o nadregulaci).

Vyústění první kapitoly se snaží vypořádat s krizí legitimacy autorského práva a navrhnout možná řešení. „*Těžko si lze ale představit okamžité, zásadní a fundamentální změny autorského práva shora dolů („top-down“), které by se chopily všech problémů a pomohly by znovu vybalancovat zájmy subjektů v rámci systému autorského práva... Pokusy o změnu tedy musejí probíhat uvnitř a v rámci existujícího systému. Jednou z takových intrasystémových změn se právě snaží být idea otevřeného obsahu.*“¹⁰ Proč by ale zrovna idea otevřeného obsahu a tedy veřejné licence měly změnit fungování autorského práva? Odpověď na tuto otázku je velmi komplexní a nikoli uzavřená. Částečně ji ale lze nalézt v monografii, která tento „lék“ na krizi legitimacy autorského práva spatřuje především v tom, že „*ve fázi tvorby budou mít i autoři zájem na tom, aby mohli v nejširší možné míře čerpat z již existujících děl, inspirovat se jimi a kreativně je přetvářet – optimálně bez nutnosti řešit složité otázky jejich exkluzivní ochrany. Distributoři mají zejména zájem na návratnosti investice do vytvoření díla (respektive jeho zachycení). Obdobně jako autoři mají ovšem zájem na minimalizaci nákladů, tedy vypořádání*

⁷ Ibidem, s. 28.

⁸ Ibidem, s. 23.

⁹ Ibidem, s. 49.

¹⁰ Ibidem, s. 59.

*právu, při tvorbě díla. Veřejnost, respektive uživatelé pak mají zájem na jednoduchém přístupu ke vzniklým dílům, a to optimálně okamžitě a za co nejnižší cenu. V zájmu společnosti pak ale je, aby se realizovala i pobídková funkce autorského práva, tedy aby byla vytvářena další díla.*¹¹ Myšlenka otevřeného obsahu se samozřejmě postupně vyvíjela. Poprvé se s ní lze setkat v případě svobodného šíření software. Postupně ale dochází k přenesení těchto principů rovněž na všechna ostatní autorskoprávně chráněná díla až po dnes populární *Creative Commons licence*, které poskytují autorům poměrně široký manévrovací prostor, jak lze s jejich dílem nakládat. Myška na závěr vyvozuje, že „*veřejné licence ale nelze považovat za řešení všech výše identifikovaných problémů souvisejících s krizí autorského práva [...] Ze své podstaty také nemohou být, jelikož jsou volným výkonem absolutních majetkových práv, a jejich funkčnost je tedy právě založena na systému autorského práva. Bez autorského práva by veřejné licence fungovat nemohly. Cílem je naopak nabídnout to nejlepší z obou „světů“ – akceptovatelnou míru kontroly a zároveň možnost oprávnit ostatní ke sdílení díla.*“¹²

Druhá kapitola pojednává o veřejných licencích samotných. Vzhledem k obtížnosti změny Bernské úmluvy je nutno očekávat postupnou evoluci autorského práva a tu mohou poskytnout právě veřejné licence. Ty umožňují vykonavatelům majetkových práv nakládat s dílem inovativním způsobem. Ti se mohou rozhodnout, jakým způsobem budou moci ostatní užívat jejich dílo. V úvodu se Myška zabývá pojmovými znaky veřejné licence; tato licence by měla „*zajišťovat, aby obsah byl otevřený, tj. aby k němu mohl kdokoliv volně přistupovat a mohl jej volně užívat, upravovat a sdílet pro jakýkoliv účel, a to maximálně s výhradou zachování původu a otevřenosti*“.¹³ Samotný pojem veřejné licence ale není nijak definován a pouze se můžeme domnívat, co vše zahrnuje. Myška vychází ze základní premisy otevřeného obsahu a specifického způsobu kontraktace (nabyvatel a poskytovatel licence nejsou v přímém kontaktu). Veřejné licence však mohou obsahovat (a často i obsahují) restriktivní licenční prvky. Příkladem lze uvést *Creative Commons licence* (CC-BY, CC-BY-NC). Vzhledem k tomu, že zakotvení veřejných licencí v právních řádech států je odlišné, nabízí autor následně komparaci práva USA, německého práva a stěžejní právní úpravu veřejných licencí v českém právním řádu. Americká právní úprava je zohledněna z toho důvodu, že zde ideově veřejné licence vznikaly. Autorské právo je zde mj. založeno na možnosti autora vzdát se všech jeho (*sic!*) práv. Oproti tomu německé autorské právo neumožňuje autorovi zřici se osobnostních práv stejně tak, jak je tomu v České republice.

V kapitole týkající se veřejných licencí v českém právu si Myška klade zásadní otázku „*zda se v případě veřejných licencí jedná o dvoustranné právní jednání (smlouvu)* [k čemuž se kloní německá rozhodovací praxe] *nebo prostý souhlas nezávazkový. Tedy jakým způsobem může oprávněná osoba udělit ostatním svolení k užití díla.*“¹⁴ Zkoumá komplexně otázky týkající se vzniku veřejné licence, její bezúplatnosti, časové neomezenosti, návrhu na uzavření licenční smlouvy, předmětu licence, oprávnění nabyvatele licence či odpovědnosti za vady a za vzniklou újmu. Postupně tak úspěšně kvalifikuje a vypořádává se s jednotlivými právními aspekty veřejných licencí. Upozorňuje ale na to, že se „*i přes nesporný praktický význam prozatím jedná pouze o debatu akademickou, neboť české soudy ještě neměly příležitost rozhodovat o kauze, která by se týkala právní povahy veřejných licencí, resp. jejich porušování*“.¹⁵ V závěru této kapitoly jsou rozebírány otázky související s daňovými aspekty veřejných licencí.

¹¹ Ibidem, s. 61.

¹² Ibidem, s. 76.

¹³ Ibidem, s. 81.

¹⁴ Ibidem, s. 98.

¹⁵ Ibidem, s. 129.

Velmi zjednodušeně řečeno z uvedeného vyplývá, že „pokud se veřejné licence kvalifikují jako bezúplatné nabytí majetku (licence), [...] základ daně při nabytí licence bude nulový“.¹⁶ Podstatnou otázku si klade autor rovněž v souvislosti s kolektivní správou práv. Účinná právní úprava ale „absolutně nereflektuje realitu a vyžaduje legislativní řešení, a to např. v blokovém vyloučení děl nabízených pod bezúplatnými veřejnými licencemi CC z kolektivní správy [...] Výjasnění do problematiky veřejných licencí ovšem nutně přinese nová směrnice o kolektivní správě práv“,¹⁷ kterou autor posléze rozebírá.

Předposlední kapitola nabízí přehled aktuálně dostupné judikatury týkající se veřejných licencí v Evropské unii, a to konkrétně německých rozhodnutí, soudních rozhodnutí ze Španělska, Belgie či Nizozemí. Vzhledem k tomu, že v České republice nebyly spory týkající se veřejných licencí prozatím rozhodovány, může uvedená judikatura české rozhodovací praxi v obdobných případech poskytnout důležitou inspiraci. Kapitola je uzavřena stěžejními soudními rozhodnutími amerických soudů, které čtenáři poskytnou náhled toho, jak je problematika řešena v angloamerickém právu.

V poslední kapitole autor zmiňuje několik problematických oblastí souvisejících s právní úpravou veřejných licencí v České republice a poskytuje vítané návrhy *de lege ferenda* zejména v oblasti neznámého způsobu užití díla v budoucnu a jeho specifík v souvislosti s veřejnými licencemi, smluv licenčních nakladatelských či v oblasti již výše zmiňované kolektivní správy veřejných licencí.

„Veřejné licence jsou pozitivní intrasystémovou odpovědí na krizi autorského práva. Vytvářením informačních „semicommons“ na základě veřejných licencí však idea otevřeného obsahu nesměřuje proti tradičním obchodním modelům ani k radikální změně světového hospodářství. Jedná se o odklon od primitivního materialismu a prvoplánové směně „kulturní práce“ za úplatu. Naopak, jedná se o srchovaný projev respektu k vůli jednotlivého tvůrce bez vnučeného příkaznictví distributorů či kolektivních správců, tedy dalších subjektů participujících v systému autorského práva.“¹⁸

Myška v této knize prezentoval krizi legitimacy autorského práva a její historický původ pramenící z masového využití moderních technologií a navrhuje možné řešení této krize pomocí veřejných licencí. Ambicí nebylo rozebrat veškeré závěry a aspekty monografie, ale pouze čtenáři přiblížit její komplexní zaměření. Šlo především o to seznámit čtenáře s touto knihou, která se snaží jako jedna z prvních nalézt možný „lék“ na krizi autorského práva v podobě využitelnosti veřejných licencí. Ač se zcela jistě nejedná o zásadní a radikální řešení (po kterém veřejnost tak volá), monografie přesvědčuje, že takovýto extrémní zásah do systému autorského práva není možný. Jedním z mála pozitivních a schůdných řešení krize je právě idea otevřeného poskytování autorskoprávně chráněných děl a jejich vzájemné sdílení a další přetváření. Myška tak vytvořil v českém prostředí ojedinělé dílo, které se zcela jistě stane pevným základem pro další vývoj řešení stávající neuspokojivé situace.

Mgr. Pavel Loutocký, BA (Hons)
Právnická fakulta Masarykovy univerzity

¹⁶ Ibidem, s. 131.

¹⁷ Ibidem, s. 140.

¹⁸ Ibidem, s. 184.